نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هفتم، تابستان ۱۴۰۲، شماره دوم، صفحات ۳۰۳ تا ۳۱۰

مروری

شفافیت مالی و دسترسی به اطلاعات سلامت در ایران: تحلیل قوانین و اسناد مرتبط

معصومه غلامی[۱]، امیرحسین تکیان[۲*]، محمدجواد کبیر[۳]، علیرضا اولیایی‌منش[۴]، مهرداد محمدی[۵]

۱. دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۲. *نویسنده مسئول: استاد سیاست‌گذاری سلامت، مدیر گروه سلامت جهانی و سیاست‌گذاری عمومی، دانشکده بهداشت، مرکز تحقیقات عدالت در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، بنیانگذار اندیشکده حکمرانی خوب سلامت، تهران، ایران، takian@tums.ac.ir
۳. دانشیار مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات مدیریت سلامت و توسعه اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران
۴. استاد سیاستگذاری سلامت، مرکز تحقیقات عدالت در سلامت، مؤسسه ملی تحقیقات سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۵. هیئت علمی مدعو و حقوق سلامت عمومی، رییس بخش حقوق سلامت عمومی، مؤسسه نوآوری حقوقی، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۰۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۵/۰۳

چکیده

زمینه و هدف: علی‌رغم وجود قوانین و آیین‌نامه‌های پرشمار در ارتباط با دسترسی به اطلاعات و شفافیت، در اجرای آنها مشکلات زیادی وجود دارد. هدف این مطالعه، بررسی و تحلیل چالش‌های فراروی قوانین و اسناد مربوط به شفافیت در حیطه نظام سلامت کشورمان می‌باشد.

روش: اسناد، قوانین و مقررات مرتبط با موضوعات دسترسی به اطلاعات و شفافیت، افشاگری و محرمانگی اطلاعات از حوزه‌های مختلف گردآوری شد و با استفاده از رویکرد READ مورد تحلیل قرار گرفت. پس از نامگذاری نظام‌مند اسناد و قوانین، اطلاعات آنها در جدولی وارد شد و سپس بخش‌های مختلف هر سند به‌دقت مورد تحلیل و مقایسه باهم قرار گرفت.

یافته‌ها: اسناد، قوانین و شیوه‌نامه‌های پرشماری برای موضوع دسترسی به اطلاعات و شفافیت وجود دارد، ولی فقدان ضمانت اجرایی هستند که باعث ناکارآمدی این قوانین شده است. برخی از این قوانین و مقررات در تعارض با یکدیگر هستند و نیز کاستی‌هایی دارند. غالباً بین تدوین لایحه، تصویب قانون و ابلاغ دستورالعمل‌های اجرایی فاصله زمانی زیاد وجود دارد. گاهی نیز ناآگاهی از شیوه‌نامه تشخیص و تفکیک اطلاعات مربوط به حریم خصوصی و اطلاعات شخصی، مشکلاتی را به‌وجود می‌آورد.

نتیجه‌گیری: توجه به ضمانت اجرایی قوانین، ضرورتی بنیادین است تا بتوان از وضع قوانین کم اثر جلوگیری نمود. تدوین قوانین و آیین‌نامه‌ها از لحاظ شکلی و محتوایی باید به‌گونه‌ای باشد که امکان سوء برداشت و نقض آنها به حداقل برسد. تصویب لوایح و آیین‌نامه‌های اجرایی باید در زمان مقرر انجام شوند تا قوانین در زمان مناسب اجرایی شده و اثربخشی لازم را داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: اسناد، دستیابی به اطلاعات، سلامت، شفافیت، قوانین

مقدمه

یکی از مؤلفه‌های اصلی گسترش عدالت و کاهش فساد، «حاکمیت قانون» است. به میزانی که قانون در کشورها حاکم می‌شود میزان عدالت نیز افزایش می‌یابد(۱). کشور ایران در شاخص‌های حاکمیت قانون و درک از فساد، جایگاه مناسبی در سطح جهان ندارد و بخش مهمی از فساد حاکم بر ساختار اداری کشور ما معلول فقدان شفافیت در نظام سیاستگذاری و اداره کشور است. سازمان شفافیت بین‌الملل، شفافیت را خصوصیتی از دولت‌ها، شرکت‌ها، سازمان‌ها و افراد تعریف کرده است که اطلاعات، مقررات، برنامه‌ها، فرایندها و اقدامات به‌طور واضح و روشن در دسترس است(۲). در لایحه شفافیت که توسط هیئت دولت تصویب و به مجلس ارسال شد، شفافیت این‌گونه تعریف شده است: وضعیتی که در آن اطلاعات، صلاحیت‌ها، رفتارها و عملکرد مؤسسات مشمول در زمان مناسب و با کیفیت مناسب در معرض دسترسی و استفاده اشخاص ذی‌نفع یا عموم مردم یا مراجع نظارتی قرار می‌گیرد(۳). وجود شفافیت منجر به افزایش پاسخگویی و کاهش تعارض منافع و فساد می‌شود. شفافیت یکی از بسترهای مهم جلب مشارکت عمومی برای ارتقا ابعاد گوناگونی از حکمرانی، منجمله حوزه قانون‌گذاری است. شفاف‌سازی سه عنصر اصلی دارد:

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.22034/7.2.19]

۱. قوانین و مقررات تنظیم شده باید صریح و روشن بوده و برای شهروندان قابل فهم باشند.
۲. مسئولیت‌های افراد، صلاحیت‌ها و نقش‌های آنها باید شفاف باشد.
۳. اسناد اداری باید قابل دسترسی باشند. چرخش آزاد اطلاعات، دولت الکترونیک و آزادی بیان از حقوق مسلم شهروندی و از ویژگی‌های دولت‌های مدرن است(۴).

قانون باید حق دسترسی به اطلاعات و شفافیت اطلاعات را برای مردم به رسمیت بشناسد. آشناترین شکل شفافیت دولت از طریق قانون «آزادی اطلاعات» یا «حق دسترسی به اطلاعات» است. این قوانین حق تقاضای اطلاعات را برای شهروندان ایجاد و دولت‌ها را ملزم می‌کند که اطلاعات را ارائه دهند یا دلیل عدم ارائه اطلاعات را توضیح دهند(۵). گردانندگان پویش‌های جامعه مدنی در سراسر جهان، به حمایت‌طلبی برای حق دانستن خود مبادرت می‌کنند، به امید اینکه شفافیت باعث شود نهادهای قدرتمند تغییر رفتار داده و با در معرض دید عموم قرار گرفتن، پاسخ‌گو شوند(۶). بیشتر کشورهای توسعه یافته دارای نظام‌های شفاف اطلاعاتی، قوانین متقنی در حوزه شفافیت دارند. قانون آزادی اطلاعات امریکا عمدتاً بر قوه مجریه تمرکز دارد. در ایالات متحده آمریکا، مؤسسات حقوقی-وکالتی خاصی برای حمایت از افشاگران دایر شده که از محل دریافت پاداش‌ها اداره می‌شوند و به افشاگران خدمات حقوقی می‌دهند(۷). در کشور فرانسه قوانین مربوط به شفافیت به‌طور دقیق الزامات هر مورد را برشمرده و نحوه حمایت از افشاگران را نیز صراحتاً در قوانین برشمرده است. در این قوانین موضوعاتی نظیر دسترسی به اطلاعات، مدیریت تعارض منافع، حمایت از افشاگران فساد، روشن بودن حدود و استثناهای شفافیت و... مورد توجه قرار گرفته‌اند(۷). یکی از معروف‌ترین قوانین شفافیت در حوزه سلامت، قانون Sunshine Act مراقبت سلامت امریکا است که در سال ۲۰۱۰ به تصویب رسید. متعاقب آن سایر کشورها نیز قوانین مشابهی در این خصوص تدوین کردند(۸). در کشور ما نیز سازمان نظام پزشکی مقرراتی در این حوزه دارد، ولی بیش از آن که حالت قانون داشته باشد، مرامنامه‌ای اخلاقی است که فاقد ضمانت اجرایی است(۹).

بررسی‌ها نشان می‌دهند که مقوله شفافیت در نظام اداری کشور ما از جمله وزارت بهداشت، به‌درستی نهادینه نشده و اقدامات ضعیفی که از سوی برخی نهادهای ذیربط انجام گرفته نتیجه خاصی را دربر نداشته است. در ایران، قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌های متعددی در خصوص دسترسی به اطلاعات و شفافیت وجود دارند، ولی کثرت این قوانین کمکی به بهبود وضعیت دسترسی به اطلاعات و شفافیت ننموده و در همه حوزه‌ها با چالش مواجه هستیم. با توجه به اینکه قوانین و مقررات کارآمد پیش‌نیاز اصلی فراهم کردن دسترسی به اطلاعات و شفافیت می‌باشند، هدف این مطالعه بررسی و تحلیل چالش‌های فراروی قوانین و اسناد مربوط به شفافیت در حوزه سلامت می‌باشد.

روش

اسناد، قوانین و مقررات مرتبط با موضوعات دسترسی به اطلاعات و شفافیت، افشاگری و محرمانگی اطلاعات از حوزه‌های گوناگون شامل تارنماهای مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، قوه قضائیه، هیئت دولت، پایگاه ملی اطلاع‌رسانی قوانین و مقررات کشور، سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، سامانه تدارکات الکترونیکی دولت(ستاد) و اندیشکده شفافیت برای ایران، استخراج و مورد واکاوی قرار گرفتند. در مجموع ۵۰ سند قانونی و ۲۰۷ ماده و تبصره مطالعه شد. در جدول ۱، فهرست اسناد و قوانین مورد بررسی آمده است.

برای تحلیل از رویکرد READ استفاده شد(۱۰). در این رویکرد ابتدا اسناد و قوانین به‌صورت نظام‌مند نامگذاری و اطلاعات عمومی آنها شامل عنوان سند، تاریخ تصویب/ابلاغ، نهاد قانونگذار، امضاء کننده، بخش‌های محتوایی مربوط به حوزه شفافیت و دسترسی به اطلاعات(با تأکید بر شفافیت مالی)، نوع و آدرس الکترونیک سند در جدول وارد شد. سپس بخش‌های مختلف هر سند به‌دقت مطالعه شد و با توجه به هدف پژوهش، مورد تحلیل و مقایسه باهم قرارگرفت. محتوای اسناد به دو دسته کلی تقسیم شدند؛ مواردی که سیاست شفافیت و دسترسی به اطلاعات تکلیف قانونی کلیه دستگاه‌های اجرایی بود و مواردی که عمدتاً در حوزه سلامت کاربست داشت. پس از تحلیل بخش‌های مختلف اسناد، نتایج تحلیل دسته‌بندی و به‌صورت روایی تدوین شد.

جدول ۱. فهرست اسناد و قوانین بررسی شده

عنوان قانون/سند	مرجع تصویب/ ابلاغ	سال تصویب	نوع سند
قانون اساسی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۶۸	قانون
سیاست های کلی نظام (ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری)	رهبری	۱۳۸۵/۰۹/۰۵	سیاست
سیاست‌های کلی سلامت	رهبری	۱۳۹۳/۰۱/۱۸	سیاست
ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه هفتم با اولویت پیشرفت اقتصادی توأم با عدالت	رهبری	۱۴۰۱/۰۶/۲۰	سیاست
قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی	مجلس شورای ملی	۱۳۵۳/۱۱/۲۹	قانون
قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۸/۱۱/۰۴	قانون
آیین‌نامه اجرایی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	هیئت دولت	۱۳۹۳/۰۸/۲۱	آیین‌نامه
آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	هیئت دولت	۱۴۰۰/۰۳/۳۰	آیین‌نامه

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]
[DOI: 10.22034/7.2.19]

ادامه جدول ۱. فهرست اسناد و قوانین بررسی شده

عنوان قانون/سند	مرجع تصویب/ ابلاغ	سال تصویب	نوع سند
شیوه‌نامه تشخیص و تفکیک اسرار دولتی از اطلاعات عمومی	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۹/۰۲/۰۹	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه دسترسی آزاد به اسناد و مکاتبات اداری	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۸/۰۹/۱۰	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه رفع اختلاف در چگونگی ارائه اطلاعات	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۸/۰۳/۲۱	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه انتشار و دسترسی آزاد بـه اطلاعـات مؤسسـات خصوصـی ارائـه‌دهنـده خدمات عمومی	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۸/۰۲/۲۸	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات تشکل‌های مردم نهاد	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۸/۰۲/۲۸	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات «قراردادها»	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۴۰۰/۰۱/۲۱	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات متضمن حق و تکلیـف بـرای مـردم (قوانین، مقررات و تصمیمات عمومی)	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۹/۰۲/۰۹	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه تشخیص و تفکیک اطلاعـات مربـوط بـه حـریم خصوصـی و اطلاعـات شخصی از اطلاعات عمومی	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۸/۰۹/۱۰	شیوه‌نامه
شیوه‌نامه انتشـار و دسترسـی آزاد بـه اطلاعـات مجوزهـای دولتـی و مجوزهـای موسسات خصوصی ارائه دهنده خدمات عمومی	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۸/۰۹/۱۰	شیوه‌نامه
قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران	کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	۱۳۹۴/۱۰/۰۷	قانون
آیین‌نامه اجرایـی قـانون رسـیدگی بـه دارایـی مقامـات، مسـئولان و کـارگزاران جمهوری اسلامی ایران	قوه قضائیه	۱۳۹۸/۰۳/۲۰	آیین‌نامه
قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۰/۰۹/۱۹	قانون
لایحه شفافیت	هیئت دولت	۱۳۹۸/۰۴/۰۱	لایحه
لایحه یک شوری و دو شوری	مجلس	۱۳۹۸/۰۵/۰۷	
اظهارنظر کارشناسی درباره: «لایحه شفافیت» (کلیات)	مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۸/۰۷/۱۶	گزارش کارشناسی
گزارش ارزیابی لایحه شفافیت	اندیشکده شفافیت برای ایران	تیر ۱۳۹۸	گزارش کارشناسی
منشور حقوق جامعه پزشکی ایران	سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران	۱۴۰۰/۰۵/۱۴	منشور حقوقی
طرح حمایت و تشویق مطلعین مفاسد اداری و اقتصادی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۷/۱۱/۱۶	طرح
راهنمای عمومی اخلاق حرفه ای حرف پزشکی و شاغلین وابسته سـازمان نظـام پزشکی جمهوری اسلامی ایران	سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران	آبان ۱۳۹۷	راهنما
آیین‌نامه مالی و معاملاتی دانشگاه	وزرات بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	بهمن ۱۳۸۵	آیین‌نامه
قانون برنامه پنجساله ششـم توسـعه اقتصـادی، اجتمـاعی و فرهنگـی جمهـوری اسلامی ایران (۱۴۰۰ـ ۱۳۹۶)	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۶/۰۱/۱۶	قانون
قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ ـ ۱۳۹۰)	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۹/۱۰/۱۵	قانون
قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۳/۰۶/۱۱	قانون
قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۷/۰۷/۲۰	قانون
آیین‌نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه های اجرایی	هیئت دولت	۱۳۸۳/۱۲/۲۲	آیین‌نامه
آیین‌نامه پیشگیری و مقابله نظام‌مند و پایدار با مفاسد اقتصادی در قوه مجریه	هیئت دولت	۱۳۹۲/۱۲/۲۱	آیین‌نامه
حقوق شهروندی در نظام اداری	شورای عالی اداری	۱۳۹۵/۱۱/۰۹	تصویبنامه
سیاست های کلی نظام اداری	رهبری	۱۳۸۹/۰۲/۰۱	سیاست
قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۰/۱۱/۱۶	قانون
منشور حقوق شهروندی	ریاست جمهوری	۱۳۹۵/۰۹/۲۹	منشور
قانون مدیریت خدمات کشوری	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۶/۰۷/۰۸	قانون
قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۵/۱۱/۱۰	قانون
قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری	مجلس شورا	۱۳۳۷/۱۰/۲۲	قانون
قانون برگزاری مناقصات	مجمع تشخیص مصلحت نظام	۱۳۸۳/۱۱/۰۳	قانون
سند شرایط و ضوابط استفاده از سامانه تدارکات الکترونیکی دولت	وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱۳۹۹/۰۹/۲۶	سند
قانون تقویت و توسعه نظام استاندارد	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۶/۰۷/۱۱	قانون
قانون اصلاح قانون نظام صنفی کشور	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۲/۰۶/۱۲	قانون
قانون بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۱/۰۲/۳۰	قانون
قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور	مجمع تشخیص مصلحت نظام	۱۳۸۲/۱۲/۲۴	قانون
قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و درمانی	مجمع تشخیص مصلحت نظام	۱۳۶۷/۱۲/۲۳	قانون
قانون مالیات‌های مستقیم با اصلاحات و الحاقات بعدی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۴/۰۴/۳۱	قانون
قانون خط مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران	مجلس شورای اسلامی	۱۳۶۱/۰۴/۱۷	قانون

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.22034/7.2.19]

یافته‌ها و بحث

موضوع دسترسی به اطلاعات، شفافیت و پاسخگویی به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در اسناد بالادستی، قوانین، آیین‌نامه ها و لوایح کشور مورد تأکید قرار گرفته‌اند، لذا از حیث قوانین و مقررات نه تنها کمبودی احساس نمی‌شود، بلکه دچار پدیده «تورم قوانین» نیز هستیم. علیرغم وجود قوانین و مقررات پرشمار، در اجرای قوانین با مشکل مواجهیم. تعدد قوانین نه تنها کمکی به کاهش مشکل فساد نکرده، بلکه تعدد و تعارض موجود در بین برخی قوانین خود مشکلاتی را رقم زده است(۱۱). در مجموع قوانین و اسناد مربوط به حوزه شفافیت را می‌توان در سه دسته کلی جای داد:

۱. اسناد بالادستی
۲. قوانین و مقررات با محوریت شفافیت
۳. سایر قوانین، شیوه‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها

۱. اسناد بالادستی

در قانون اساسی نکات قابل توجهی در راستای تحقق شفافیت و پاسخگویی گنجانده شده است که تلویحاً به این موضوع پرداخته‌اند. در اصل سوم دو بند حائز اهمیت وجود دارد:

- بند۲ با موضوع بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر
- بند ۸ در مورد مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش.

در اصل هشتم نیز دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل برعهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. لذا با توجه به ضرورت مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خویش و دعوت به امر معروف و نهی از منکر، دسترسی به اطلاعات، ضروری است(۱۲). از جمله اسناد بالادستی مهم سیاست‌های ابلاغی رهبر می‌باشند. در بند۱۰ سیاست‌های کلی «سلامت» به «شفاف‌سازی قانونمند درآمدها، هزینه‌ها و فعالیت‌ها» اشاره شده که صراحتاً بر ضرورت وجود شفافیت مالی در حوزه سلامت تأکید دارد(۱۳).

برنامه‌های ۵ ساله توسعه کشور

در برنامه چهارم توسعه که بازه زمانی اجرای آن سال ۸۸-۸۴ بود، عبارت شفافیت فقط یکبار در بند الف ماده۱۴۰ آمده است(۱۴).

- برنامه پنجم توسعه که اجرای آن سال ۹۴-۹۰ بود، زمانی بود که دو سال از تصویب و ابلاغ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات می‌گذشت. در این برنامه شفافیت عموماً به موضوعات اقتصادی و فرایندی پرداخته بود(۱۵).
- برنامه ششم توسعه که اجرای آن ۱۴۰۰-۱۳۹۶ بود، زمانی به اجرا درآمد که بیش از یک دهه از ابلاغ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات و چند سالی نیز از ابلاغ شیوه‌نامه‌های مربوط به آن می‌گذشت. روایت‌های متعدد از فسادهای کلان در رسانه‌ها منتشر شده و مطالبه شفافیت تبدیل به یک مطالبه مردمی شده بود. در این برنامه در بخش۶ (نظام اداری، شفافیت و مبارزه با فساد) و بخش ۳ (نظام پولی و بانکی و تأمین منابع مالی) در مورد شفافیت صحبت شده و به‌طور اختصاصی نیز در بند الف ماده۷۴ در قالب موضوع پرونده الکترونیک سلامت به مدیریت اطلاعات حوزه سلامت اشاره شده است(۱۶).

۲. قوانین و مقررات با محوریت دسترسی به اطلاعات و شفافیت

الف. قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

تدوین لایحه این قانون در سال ۱۳۸۴و مقارن با زمانی بود که در بیشتر نقاط دنیا جنبش‌هایی برای «دسترسی آزاد به اطلاعات» به راه افتاده بود و بیشتر کشورها نیز در همین دوره قوانین مربوط به دسترسی به اطلاعات را تصویب نمودند(۱۷). قبل از انتشار این قانون، «قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی»(۱۸) در کشور جاری بود و تقریباً چهار دهه قبل از قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ابلاغ شده بود. بنابراین در حالی که آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های اجرایی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات در اواخر دهه۹۰ ابلاغ شدند و هنوز به درستی به مرحله اجرا در نیامده‌اند، قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی تقریباً نیم قرن برای شناخته و اجرایی شدن فرصت داشته، و اکثر بخش‌های اداری کشور با این قانون آشنا هستند(۳).

ب. لایحه شفافیت

این لایحه در اردیبهشت ماه۱۳۹۸در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد و تشریفات قانونی و اداری آن به کندی در حال طی شدن است. لایحه شفافیت مدعی است که بخش زیادی از کاستی‌های قوانین و شیوه‌نامه‌های قبلی را پوشش داده، از جمله نظارت، پاسخگویی، حمایت از افشاگران و.... ولی حذف بخش‌های مهمی(۸۰ درصد) از پیشنویس اولیه این لایحه در طی نهایی‌سازی آن، نشان‌دهنده ضعف این لایحه در تبدیل شدن به قانونی کارا در پیشگیری از فسادهای بالقوه در آینده خواهد بود. در بخش الزامات شفافیت در حوزه‌های خاص، «شفافیت حوزه سلامت» نیز در نسخه نهایی به‌طور کامل حذف شده‌اند(۱۱).

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]
[DOI: 10.22034/7.2.19]

چالش‌ها و مشکلات قوانین و شیوه‌نامه‌های استقرار شفافیت و دسترسی آزاد به اطلاعات

۱. فاصله زمانی زیاد بین تدوین لایحه، تصویب قانون و ابلاغ دستورالعمل‌های اجرایی

با وجود اینکه در هنگام تصویب قانون مهلت محدود چندماهه‌ای برای تدوین آیین‌نامه اجرایی آن مقرر می‌شود، در عمل، این مهم سال‌ها بعد انجام می‌شود. به عنوان مثال با وجود اینکه در متن قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات صراحتاً اشاره شده بود که آیین‌نامه اجرائی این قانون حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تصویب، توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و با همکاری دستگاه‌های ذیربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران برسد(۱۹)، این کار به تدریج از سال۱۳۹۲ شروع و تا۱۴۰۰ ادامه یافت(۲۰). آیین‌نامه اجرایی قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران نیز چهارسال پس از تصویب و ابلاغ قانون در سال۱۳۹۸ ابلاغ شد(۲۱).

۲. فهم نادرست از قانون

دولت‌ها به جای آنکه خود را امانتدار و نگهداری‌کننده اطلاعات بدانند، خود را مالک اطلاعات فرض می‌کنند. این مشکل در کشور ما نیز وجود دارد، ولی آنچه در بند اول، فصل سوم قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات تصریح شده، اصل مکلف بودن به انتشار است. یعنی اینکه دستگاه‌های اجرایی ملزم می‌باشند بدون درخواست شهروندان نیز امکان دسترسی آنان به اطلاعات را فراهم آورند(۲۲)، و حتی در ماده هفت فصل دوم قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات صراحتاً تأکید شده که «مؤسسه عمومی نمی‌تواند از متقاضی دسترسی به اطلاعات هیچ‌گونه دلیل یا توجیهی جهت تقاضایش مطالبه کند.»(۱۹).

۳. ناآگاهی از شیوه‌نامه تشخیص و تفکیک اطلاعات مربوط به حریم خصوصی و اطلاعات شخصی

بعضاً مشاهده می‌شود که نهادها و سازمان‌ها به دلیل این که داده‌های آنها حاوی اطلاعات هویتی بوده و طبق قانون افشا اطلاعات هویتی افراد ممنوع می‌باشد، از ارائه اطلاعات به متقاضیان خودداری می‌نمایند در حالیکه در ماده۹ آیین‌نامه اجرایی ماده۸ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات تصریح شده که «باید با حذف یا بی‌نام کردن یا تفکیک آنها از سایر اطلاعات، اطلاعات درخواستی در دسترس قرار گیرد و از عدم ارائه کل سند به دلیل وجود برخی اطلاعات شخصی در آن که قابل حذف یا بی‌نام شدن است، خودداری شود»(۲۰).

۴. فقدان ضمانت اجرایی قوانین و شیوه‌نامه‌های وضع شده

یکی از مهمترین موضوعات در تدوین قوانین، ضمانت اجرای آنها می‌باشد. به همین دلیل است که علیرغم تصویب و ابلاغ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات از سال ۱۳۸۸ تاکنون دستگاه‌های اجرایی کشور از انجام این تکلیف قانونی شانه خالی می‌کنند(۲۳). استنکاف از اجرای قوانین بیشتر به دو دلیل صورت می‌گیرد. یا ضمانت اجرایی در متن قانون گنجانده نشده(۲۴)، و یا این که هیچ‌گونه بازخواستی بابت عدم اجرای قانون صورت نمی‌گیرد.

۵. چالش‌های مربوط به اجرا، پایش، ارزیابی و نظارت بر اجرای قانون

در ماده(۳۰) لایحه شفافیت مسئولیت اجرا، پایش، ارزیابی و نظارت بر اجرای قانون، راهبری و نظارت بر اجرای قانون، تعیین راهبردهای شفاف‌سازی، تصویب دستورالعمل‌های اجرایی و هماهنگی و رفع اختلالات در اجرای قانون برعهده ***شورای‌عالی شفافیت*** گذاشته شده است(۳). این پیشنهاد مستلزم ایجاد تشکیلات جدیدی با عضویت رؤسای سه قوه، برخی وزرا و مدیران عالی‌رتبه کشور و تعیین کارکردهای گسترده‌ای است که تنها دلیل آن می‌تواند ضرورت تصمیم‌گیری مرجعی فراقوه‌ای در خصوص شفافیت باشد. چرا که با ابزارهای قانونی موجود نمی‌توان شفافیت هر حوزه یا قوه کشور را به خود آنها سپرد و از آنان توقع اجرای کامل قوانین را داشت. جدا از موازی‌کاری‌های این شورا با شوراها و مجامع عالی متعدد، در حوزه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، مبارزه با فساد و... به دلیل ضرورت حضور شخصیت‌های حقوقی نظیر رؤسای سه قوه، احتمال تشکیل جلسات و پیگیری مصوبات آن به شدت محدود می‌شود.

۶. کاستی‌های مربوط به تدوین اصولی قوانین

در بسیاری از شیوه‌نامه‌ها و قوانین مرتبط با افشا اطلاعات مالی مدیران و افراد، قوانین به‌صورتی محافظه‌کارانه گریزی به شیوه‌نامه «نحوه تشخیص و تفکیک اطلاعات مربوط به حریم خصوصی و اطلاعات شخصی»(۲۵) زده و به نوعی راهی برای اعمال نظر و تفسیر شخصی از قوانین می‌گشایند که منجر به اجرای ضعیف‌تر همین مقدار قوانین و شیوه‌نامه‌ها می‌شود. به عنوان نمونه تمرکز قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران بیشتر بر افراد در سطح ملی و افراد دارای جایگاه مالی می‌باشد و در خارج از سطح ملی به استانداران و معاونان آنان، فرمانداران، شهرداران و اعضای شورای شهر محدود شده است(۲۶).

۷. مغایرت برخی قوانین با یکدیگر

مطابق بند۳ ماده۱۳ شیوه‌نامه تشخیص و تفکیک اطلاعات مربوط به حریم خصوصی و اطلاعات شخصی از اطلاعات عمومی، اطلاعات حقوق و مزایای مدیران طبق ماده۲۹ قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در زمره داده‌های شخصی محسوب نشده و افشای آنها بلامانع

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.22034/7.2.19]

است(۲۵)، ولی تعریف روشنی از مدیرانی که مشمول این بند می‌شوند ارائه نشده است. این مشکل در لایحه شفافیت نیز مشهود است و مشخص نیست منظور از مدیران چه افرادی می‌باشند. در ماده ۵ قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی به محرمانه بودن این اطلاعات اشاره شده(۲۶) که فایده گردآوری این اطلاعات را زیر سؤال می‌برد و با شیوه‌نامه تشخیص و تفکیک اطلاعات مربوط به حریم خصوصی و اطلاعات شخصی از اطلاعات عمومی در تعارض می‌باشد(۲۵).

در ماده۳ آیین‌نامه اجرایی این قانون، مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضاییه موظف شده است ظرف ۲ ماه از تاریخ تصویب این آیین‌نامه با همکاری اداره کل ثبت دارایی مقامات مسئول با رعایت سازوکارهای امنیتی، حفظ محرمانگی و حریم خصوصی و همچنین صحت و تمامیت داده‌ها، سامانه را به نحوی راه اندازی نماید که مقامات مسئول پس از ثبت نام در سامانه ثنا بتوانند اطلاعات لازم را در فرم‌های مخصوصی که در این سامانه قرار دارد ارائه نمایند. محرمانگی اطلاعات بار دیگر در ماده۸ همین قانون تکرار شده است: «فهرست دارایی مقامات مسئول و سمت‌ها و مشخصات افراد مشمول و اسناد و اطلاعات مربوط به آن که به قوه قضاییه ارائه می‌شود، محرمانه بوده و افشای آن ممنوع است». مقامات مسئول می‌توانند شخصاً اطلاعات خود را افشا کنند(۲۱). لازم به ذکر است که از چند سال قبل امکان ثبت اموال مسئول در سامانه ثنا امکان‌پذیر شده است. ولی به دلیل عدم شفافیت اطلاعات، امکان مشاهده کم و کیف اطلاعات مندرج در سامانه مقدور نمی‌باشد.

۸. فقدان رویه روشن برای ارائه اطلاعات

در درگاه اینترنتی دستگاه‌های اجرایی کشور جای مشخصی برای درخواست اطلاعات لحاظ نشده است. نه اطلاعات به‌صورت داوطلبانه بارگذاری شده و نه رویه درخواست اطلاعات مشخص است. این امر نشان می‌دهد دستگاه‌های اجرایی کشور آمادگی‌های لازم را در خصوص برخورد با این موارد ایجاد نکرده‌اند. در قوانین و شیوه‌نامه‌های تدوین شده نیز در خصوص فرمت انتشار اطلاعات توصیه خاصی نشده است. در برخی از کشورها برای ارائه اطلاعات هزینه‌ای نیز در نظر گرفته می‌شوند. در قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات نیز اخذ هزینه پیش‌بینی شده است(۱۹)، و اصل بر متناسب و معقول بودن این هزینه‌هاست(۲۲)، ولی دستورالعمل مشخصی در خصوص مقدار و نحوه دریافت این هزینه‌ها تعیین نشده است.

۹. ضعیف بودن قوانین حمایت از افشاگران

علیرغم وجود قوانین شفاف و صریح در حمایت از افشاگران فساد که در قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد آمده است، به دلیل موانع متعدد بر سر راه اجرایی شدن آن، به نظر نمی‌رسد این بندهای قانونی انگیزش خوبی برای افشاگری فساد ایجاد نمایند. به عنوان نمونه در ذیل ماده۲۴ این قانون آمده که «هر یک از کارکنان دستگاه‌ها که حسب وظیفه با موارد مذکور(فساد) مواجه شوند مکلفند موضوع را به مقام بالاتر گزارش نمایند، مقام مسئول درصورتی که گزارش را مقرون به صحت تشخیص دهد مراتب را به مرجع قضایی اعلام می‌نماید»(۲۷). در صورتی که فسادی توسط مقام مافوق انجام شود، گزارش‌دهی فساد دیگر معنایی نخواهد داشت و حتی اگر بپذیریم که در صورت گزارش‌دهی فساد، افشاگر مورد حمایت قرار خواهد گرفت، سازوکارهای حمایت از فرد افشاگر بسیار دیر و زمانی که فرد افشاگر به شدت متضرر شده فعال خواهند شد. برخی معتقدند که چاره کار وجود قانونی مستقل در رابطه با حمایت از افشاگران می‌باشد(۲۸)، در حالیکه با نگاهی بر قوانین بر زمین مانده می‌توان فهمید که ضمانت اجرایی قوانین ارتباط چندانی با استقلال قوانین از یکدیگر ندارد.

۱۰. شفافیت مالی و سلامت قراردادها

معاملات مالی و قراردادها یکی از منابع مهم بروز فساد در دستگاه‌های اجرایی می‌باشند. علاوه بر قوانین و مقررات عمومی در این زمینه، آیین‌نامه مالی و معاملاتی دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور نیز وجود دارد. این آیین‌نامه در سال ۱۳۸۵ تدوین شده و پس از آن دیگر به‌روزرسانی نشده است. به عنوان مثال ثبت کلیه خریدها در سامانه حسابداری تعهدی صورت می‌گیرد ولی در این آیین‌نامه ردپای شفافی از آن وجود ندارد. در تبصره۳ ماده۱۴ آیین‌نامه آمده است که؛ «حداکثر ۳درصد از اعتبارات بودجه عمومی دولت و درآمد اختصاصی مؤسسه، بدون الزام به رعایت مفاد این آیین‌نامه و سایر مقررات عمومی در اختیار رئیس مؤسسه بوده و حسب صلاحدید ایشان به هزینه گرفته خواهد شد»، ولی در خصوص نحوه هزینه‌کرد و حسابرسی آن مطلبی گفته نشده است.

در ماده۷۸ در خصوص معاملاتی که به صورت ترک تشریفات انجام می‌شوند سقف خاصی لحاظ نشده و دست اعضاء کمیسیون ترک تشریفات برای اعمال سلیقه باز گذاشته شده است، در حالیکه در ماده۲۱ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار اشاره شده در مواردی که براساس مواد(۲۷) و (۲۸) قانون برگزاری مناقصات، ترک تشریفات مناقصه صورت می‌گیرد، بالاترین مقام دستگاه اجرائی مناقصه‌گذار موظف است مصوبه جلسه و دلایل ترک تشریفات مناقصه را ظرف سه روز کاری پس از برگزاری جلسه و نیز هویت طرف قرارداد در هر مناقصه ترک تشریفات شده را تا سه روز پس از انتخاب طرف قرارداد، به پایگاه اطلاع رسانی معاملات بخش عمومی ارسال کند(۲۹)، ولی در این مورد نیز اطلاع‌رسانی مناسب انجام نمی‌شود.

در ماده ۱۰۰ آیین‌نامه آمده که؛ اعضا هیئت امنا، هیئت رییسه مؤسسه و وابستگان درجه اول ایشان (همسران، فرزندان، والدین،

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.22034/7.2.19]

خواهر، برادر) اجازه معامله با مؤسسه را نداشته و در صورت وجود این-گونه معاملات، لازم است صورت مقداری و ریالی آن را با ذکر دلائل به هیئت امنا گزارش گردد. وقتی نفس انجام معامله وابستگان با دانشگاه ممنوع است، صرف گزارش آن به هیئت امنا مشکلی را حل نمی‌کند. به ویژه این که پس از اعلام به هیئت امنا، اقدام خاصی پیش‌بینی نشده است(۳۰). این در حالی است که طبق تبصره ۱ ماده اول لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری، پدر و مادر و برادر و خواهر و زن یا شوهر و اولاد بلافصل و عروس و داماد اشخاص مندرج در این قانون و همچنین شرکت‌ها و مؤسساتی که نزدیکان فوق‌الذکر به نحو مندرج در بند ۷و۸ درآن سهیم و یا دارای سمت باشند، نمی‌توانند با وزارتخانه‌ها و یا بانک‌ها و یا شهرداری‌ها و یا سازمان‌ها و یا سایر مؤسسات مذکور در این قانون که این اشخاص در آن سمت وزارت و یا معاونت و یا مدیریت دارند وارد معامله یا داوری شوند.

نتیجه‌گیری

نتایج این مطالعه نشان داد که در طی چند دهه گذشته قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌های متعددی در حوزه شفافیت و دسترسی به اطلاعات بویژه اطلاعات مالی در کشور تدوین و ابلاغ شده‌اند. افزون برچالش‌های مرتبط با سیاست‌های تقنینی، مشکل اصلی این است که بیشتر آنها به دلیل عدم حاکمیت قانون، در اجرا با مشکل جدی مواجه هستند. وجود قوانین کارآمد که از ضمانت اجرایی لازم برخوردار باشند، کمک شایانی به حل مشکلات مرتبط با شفافیت می‌نماید. افراد یا نهادهایی که از قانون تخطی می‌کنند یا به تکالیف قانونی خود عمل نمی‌کنند، با پیامد جدی مواجه نمی‌شوند و بابت عدم اجرای قانون، الزامی به پاسخ‌گویی به هیچ نهاد بالاتری ندارند. در چنین شرایطی، و با توجه به این که شفافیت از ابزارهای تحقق حاکمیت خوب، به شمار می‌رود، ضروری است ضمانت اجرایی قوانین و مقررات در حین قانونگذاری مورد توجه قرار گیرد و از ابزارهای تشویقی و تنبیهی مناسب در این راستا استفاده شود.

منابع

1. The World Justice Project Rule of Law Index 2020; 2020. Available at: https://worldjusticeproject.org/
2. TRANSPARENCY: ANTI-CORRUPTION GLOSSARY Transparency International. Available at: https://www.transparency.org/glossary/term/transparency.
3. Bill of Transparency. Cabinet; 2019. Available at: https://rc.majlis.ir/fa/legal_draft/show/1199050
4. Abdolhoseinzade M, Sanaie M. Empowering public policies, with a transparent and participatory approach. The First National Conference of Iranian Government Administration: Faculty of Management .University of Tehran; 2015.
5. Roberts A. Blacked out: Government secrecy in the information age: Cambridge University Press; 2006.
6. Fox J. The uncertain relationship between transparency and accountability. Development in practice 2007; 17(4-5): 663-71.
7. Jalili M, Fallahian M. Draft justification report on transparency bill; 2018.
8. Santos AI. The sun shines on Europe: transparency of financial relationships in the healthcare sector. Amsterdam: Health Action International; 2017.
9. Guideline of professional ethics of medical profession and affiliated employees in the health system of Islamic Republic of Iran; 2018.
10. Dalglish SL, Khalid H, McMahon SA. Document analysis in health policy research: the READ approach. Health policy and planning 2020 (10)35; 14: 31-24
11. Fallahian M, Jalili M. Transparency Bill Evaluation Report. Transparency for Iran; 2019 .
12. Constitution of Iran; 1989.
13. Khameneie SA. General health policies In: Office; 2014.
14. Law of the Fourth Economic, Social and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran; 2004.
15. Law of the Fifth Five-Year Development Plan of the Islamic Republic of Iran; 2015.
16. Law of the Sixth Five-Year Plan for Economic, Social and Cultural Development of the Islamic Republic of Iran; 2017.
17. Islam R. Does more transparency go along with better governance? Economics & Politics 2006; 18: 121-67.
18. Law on Punishment for Dissemination and Disclosure of Confidential and Secret Government Documents; 1974.
19. The act of dissemination and free access to information, Stat; 2009. Available at: https://rc.majlis.ir/fa/law/show/780303
20. Executive regulations on Article 8 of the Law on Dissemination and Free Access to Informatio; 2021
21. Executive Regulations of the Law on Investigation of Assets of Officials, in I.R.Iran. 2019
22. Zandieh H, Salarsarvi H. Document transparency and the right to free access to information. Ganjine-ye Asnad 2013; 23(1): 116-34.
23. Some agencies and organizations covered by this law are inattentive in responding to the requests of the people.: Information and free access to information website; 2022 [cited 2022 2022/05/01]. Available at: https://iranfoia.ir/fa/web/guest/-/---173?redirect=%2Ffa%2Fweb%2Fguest%2Fhome.
24. Detailed report of the executive regulations of the law on reviewing the property and assets of officials. Transparency for Iran; 2019.
25. Instruction of distinguishing between privacy information and personal information from public information; 2019.
26. Law on Investigation of Assets of Senior Manager, and High-ranking Officials of the Islamic Republic of Iran; 2016.
27. The Law on Promoting Soundness of the Administrative System and Combating Corruption, Stat; 2011. Available at: https://rc.majlis.ir/fa/law/show/802617
28. Khosravi A. Rules and Principles Governing the Disclosure (whistleblower) Protection System (Comparative Study of Different Legal Systems and Iran). The Journal of Comparative Law 2021; 7(2): 241-66.
29. The law of continuous improvement of business environment, Stat; 2012. Available at: https://rc.majlis.ir/fa/law/show/810363
30. Financial and Transaction Instruction of Medical Universities; 2007. Available at: https://www.qavanin.ir/Law/PrintText/221480

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.22034/7.2.19]

Review

Financial Transparency and Access to Health Information in Iran: Analysis of Related Laws and Documents

Masoomeh Gholami[1], Amirhossein Takian[2*], Mohammad Javad Kabir[3], Alireza Olyaeemanesh[4], Seyed-Mehrdad Mohammadi[5]

1. Ph.D candidate in health policy, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
2. ∗**Corresponding Author:** Professor, Department of Health Management, Policy & Economics; Director, Department of Global Health and Public Policy; Founder, the Think Tank for Good Governance in Health, Health Equity Research Center (HERC), Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran, takian@tums.ac.ir,
3. Health Management &Social Development Research Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran
4. Health Equity Research Centre & National Institute of Health Research ,Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
5. Adjunct Professor of Public Health Law, Department of Health Management and Economics, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Iran; Chair of Public Health Law Group, The Institute for Legal Innovations, Tehran, Iran

Abstract

Background: Despite numerous laws and regulations related to access to information and transparency, there are many problems in their implementation. The purpose of this study was to investigate and analyze the challenges facing laws and documents related to transparency in the health system of Iran.

Methods: Documents, laws and regulations related to issues of access to information, transparency, and disclosure of information from various fields were collected and analyzed using the READ approach. After systematic naming of documents and laws, their information was entered in a table, after which different parts of each document were carefully analyzed and compared.

Results: There are numerous documents, laws and regulations on the issue of access to information and transparency, but the lack of enforcement for these laws and regulations has caused inefficiency. Some of these documents, laws and guidelines are in conflict with each other and some have shortcomings. Often, there is a long time gap between the drafting of the bill, the approval of the law and enforcement of executive instructions. Sometimes, unawarness of the method of identifying and separating privacy information and personal information causes problems in implementation.

Conclusion: Attention to enforcement while developing transparency and access to information is a fundamental necessity, in order to prevent introduction of a multitude of ineffective laws. Drafting of laws and regulations in terms of form and content should be in such a way that the possibility of misunderstanding and violation of them is minimized. Approval of bills and executive regulations must be achieved at the appointed time, so that the laws are implemented at the right time and have the required effectiveness.

Keywords: Access to information, Documents, Health, Legislation, Transparency

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.22034/7.2.19]